УДК 821.161.2'06 – 92.09
ББК 65.9 (4Укр)

Іванна ЧЕРЧОВИЧ

ОБРАЗ ЖІНКИ-РУСИНКИ В РУСОФІЛЬСЬКІЙ ПУБЛІЦИСТИЦІ ГАЛИЧИНИ КІНЦЯ XIX – ПОЧАТКУ XX ст.

Образ жінки-русинки в публіцистиці галицьких русофілів кінця XIX – початку XX ст. розглядається крізь призму конструйованих українською громадськістю бачень ролі жінки, її обов'язків, суспільного становища і викликів емансипації. Русофільська преса формувала власне понятійне коло як щодо окремих жіночих особистостей, так і навколо організацій жінок загалом. Пишучи про жіночу емансипацію, русофіли критикували її галицький варіант, констатуючи модернізаційну вищість як російських, так і західноєвропейських взірців. Міжнаціональні конфлікти в Галичині сприяли утвердженню ідеалу "щирої руської патріотки", однак основною сферою суспільної реалізації жінки, у баченні русофілів, залишалася сім'я.

Ключові слова: *жінка, емансипація, Галичина, публіцистика русофілів.*

Преса на зламі XIX–XX ст. була важливим чинником громадсько-політичного життя Галичини. Теми публікацій віддзеркалювали те, про що говорило суспільство, які проблеми викликали в нього найбільше зацікавлення і як конструйований дискурс мав вплинути на ідеологічну та політичну зорієнтованість читацької аудиторії. Інформаційна функція преси, накладаючись на її ідеологічну парадигму, творила окремий суспільний простір для полеміки. Шукаючи актуальні теми, публіцистика не оминала жінок. У сумі повсякденних норм, стереотипів і моделей поведінки вона творила власний жіночий образ, що увібрав ідеальне та реальне, бажане й дійсне повсякдення жінки. У статті здійснюється спроба реконструювати сформований русофільською публіцистикою образ жінки, акцентуючи на його особливостях поряд з іншими баченнями, які проектувало тогочасне українське суспільство. Джерельна база дослідження представлена матеріалами русофільських часописів: "Новий пролом", "Червона Русь", "Галицька Русь", "Галичанин".

Загальний напрям публіцистики галицьких русофілів визначала орієнтація на Росію. Насичуючи створюваний навколо себе суспільний простір панслов'янськими, а згодом – панросійськими конотаціями, русофільська преса опиралася на його галицьке прочитання. Виплекана священицькою традицією галицька консервативність у погляді на суспільне становище жінок виразно контрастувала з декларованими бажаннями долучитися до ліберальних емансипаційних перетворень російського зразка. Плутанина між проголошеною метою та реальними сподіваннями частково пояснювалася клерикальним "корінням" української інтелігенції Галичини. Священицька верства, у лоні якої формувалася русофільська еліта, була не готова всерйоз обговорювати емансипацію жінок, вважаючи її радше надуманою проблемою, аніж дієвою практикою. Навіть на найбільш ліберальне гасло фемінізму, таке як розширення громадських прав жінок, а насамперед здобуття жінками освіти, реакція не була однозначна[1].

Усе ж небажання щось переймати не могло переважити зміни як такі. Відтак те, що писав львівський часопис "Лада" в середині XIX ст. про головне призначення жінки – подобатися чоловікам – з модернізацією суспільства змінювалося на більш конструктивні пояснення жіночої участі. А застаріла фраза, яка найчастіше характеризувала добру жінку – "як же пріятна сія особа", – уже потребувала продовження і пояснення. Якщо на середину 50-х рр. XIX ст., аби заслужити таку характеристику, вистачало "не вчитися, глядіти, догадуватися, відчувати, але найважливіше вміти подобатись усім: старим і молодим", то ближче до кінця століття, щоб удостоїтися такого визнання, треба було значно більше[2].

З утвердженням у політичному житті Галичини чіткіших уявлень про стратегію і тактику національного розвитку, змінювалися й думки про значення жіноцтва. Новий темп життя сприяв кристалізації ідейних спрямувань емансипаційних змін, а ідеал національного "ми" визначав їх перебіг. Як результат – прагнення жінок отримали необхідну національно-патріо-

тичну зорієнтованість, вписуючись у сформований ще романтизмом місійний образ жінки як берегині дому, а в ширшому контексті – родини, народу, нації[3]. Адже, зі слів тогочасних газет, у час, коли суспільство переживало смутний і важкий період "на пути къ безконечному стремленію <…> призвано и женщину, разширяя все больше и больше кругъ ея дѣйствія и благотворного вліянія"[4]. Таким чином "національна емансипація" стала еквівалентом змін суспільно-правового становища всього українства Галичини загалом, а вже після того жінок як його частини. Це також пояснює непопулярність суто феміністичних програм серед тогочасних українських жіночих організацій[5].

Унормовані життям моделі виховання жінок передбачали певний ряд вимог "доброго тону". Серед конструйованих публіцистикою традиційно жіночими рисами мали бути скромність, слухняність, лагідність, терпеливість, вміння прийняти триб життя й обов'язкова правильна репутація як логічний підсумок жіночих рис в оцінці її оточення. Набір епітетів із характеристикою прикладу такої жінки в національних конотаціях пресових публікацій можна було звести до приблизно такого твердження: "Наши женщины понимаютъ свою задачу и таковую вѣрно исполняютъ, суть добрыми дочерями, вѣрными супругами, благорозумными матерями, примѣрными хозяйками и твердыми патріотками"[6].

Популяризація освіти для жінок у контексті русофільської публіцистики останньої декади XIX ст. набрала доволі системного характеру. Реклама жіночих навчальних установ, спеціальних господарсько-робітничих курсів одночасно з публікаціями заміток і звітів про навчання учениць цих закладів, здачу ними випускних іспитів творила загальне враження гостроти проблеми жіночої освіти, її актуальності для суспільства. Серед звітної інформації можна було побачити акцентовану мету освітніх спрямувань жінок: "Отвѣты воспитанницъ на вапросы о значеніи народныхъ думъ, о дѣятельности Могильницкого, Гушалевича, дальше деклямаціи стишковъ Б.А.Дѣдицкого «Молитва передъ сномъ», «Молитва зъ концемъ года», «Нынѣ иначе»", – щодо яких у пресі стверджувалося: "когда-то <…> будущая мать розсказовати будетъ своему мальчику-сыну о величіи русскихъ князей, о вредности домашнихъ споровъ, о тысячелѣтней славѣ русского народа…"[7]. Таким чином, жіноча освіта трактувалась як своєрідна інвестиція у виховуючі обов'язки матері майбутніх поколінь.

Здобуття жінкою спеціальної освіти розглядалось одразу в кількох площинах. З одного боку – як альтернатива для тих, хто через неможливість вийти заміж або ж утрату чоловіка повинен сам долати труднощі життя. Такому розумінню проблеми сприяла прагматика математичних підрахунків, за якими кількість незаміжніх жінок у відсотковому співвідношенні суттєво переважала число неодружених чоловіків[8], і навіть "если бы всѣхъ холостяковъ принудити женитись, то еще не запобыгнулось бы «старо-дѣвичеству»"[9]. З іншого – освіта з пришвидшеним темпом життя, розширенням сфери для професійної реалізації дедалі частіше ставала не привілеєм, а необхідністю. Тепер батьки намагалися забезпечити освітою не лише синів, а й доньок, "бо завше буде мати хлѣбъ свой, и ей и дѣтей будущность буде забезпечена хоть по части"[10].

До усвідомлення нагальності змін у суспільному становищі жінок-русинок спонукало й те, що брак освіти став однією з вразливих сторін української громади краю, насамперед у міжнаціональних суперечках з поляками. Патріотизм польок як приклад відданості національним інтересам, потреба їх практичного наслідування був прологом чи не кожного пресового звернення до русинок: "Могутъ для нашихъ женщинъ служиты примѣромъ польки, которымъ однимъ слѣдуетъ сегодня жизненность польской народности одолжати"[11], – писала газета "Новий пролом". "И воть за що я люблю и уважаю полекъ, – зазначала дописувачка до "Галичанина", – именно за ихъ патріотизмъ, за ихъ гарячую любовъ къ всему що польское! Дай Богъ только скорше дождатись того счастливого времени, когда рускии женщины, будемъ могли относительно патрыотизма сровнатись съ польками!"[12].

Критика існуючих освітніх установ, де могли навчатися дівчата, розпочиналася від початкової жіночої освіти, так званих виділових шкіл, і закінчувалася тогочасними її вершинами – жіночими семінаріями. Вища освіта для жінок стала реальністю щойно з 1893 р., коли австрійський уряд дозволив їм вступати спочатку на філософський, а згодом (1900) і на медич-

ний факультети університетів[13]. За твердженням газети "Червоная Русь", "наши «выделовыи» школи – то просто научныи заведенія для элементарныхъ знаній, къ тому же ихъ такъ мало, да и трактуется въ нихъ наука столь несеріозно, що польза изъ тѣхъ інституцій не о много превосходитъ – нагую нуль". Не оминула критика й жіночих семінарій та пансіонатів: здобуті в перших знання, на думку дописувачів, мали "весьма проблематичною стоимость", а у випадку інших – наука взагалі "стоитъ на найдальшомъ планѣ", та ще й за "солоную неразъ оплату"[14]. Так само характеризувалися в русофільській публіцистиці й освітні заклади сс. Василіянок, попри свої "хорошіи намѣренія"[15].

Водночас панувало упередження, що надмірно "учена" жінка не може належно реалізуватися в сім'ї, бо "утомленный домашною опозиціею и борьбою съ умною и ученою женою, онъ (чоловік. – *І.Ч.*) не сохранитъ въ душѣ своей нужного ровновѣсія"[16]. Вимога до прийнятного рівня жіночої освіченості формулювалася так: бути опорою чоловіка, а не конкурувати з ним. Тут важливо наголосити на культовому значенні заміжжя, яке в масовій свідомості залишалося чи не єдиною гарантією жіночої екзистенції[17]. Такі контексти ставили на перший план громадського обговорення саме ті жіночі риси, які сприяли чи не сприяли шлюбній реалізації.

Визначальними тут залишалися вікові характеристики. На загальне переконання, жінки переставали святкувати уродини тоді, коли власні роки починали працювати проти них самих, тобто з досягненням традиційного віку для заміжжя[18]. У пресі можна було знайти навіть розрахунки шансів вийти заміж залежно від віку: "Отъ 15 до 20 лѣтъ панночка имѣетъ 14% шансовъ на замужество; отъ 20–25 лѣтъ – 52, отъ 25–30 – 18%; отъ 30 до 35 – 6 1/2%; отъ 35 до 40 лѣтъ – 3 3/4%. Въ слѣдущіи затѣмъ четыре пятилѣтія – 2%,1/2%, 1/3%, и 1/4%. Раз перешагнувши же 60-лѣтній возраст женщина имѣетъ только 1/1000% шансовъ выйти замужъ"[19]. Звісно жартівливий тон таких публікацій не сприймався буквально, однак такий підхід усе ж сприяв формуванню загального упередженого ставлення.

Сім'я, якою, як правило, вимірювали жіночу активність, традиційно замикала сфери її впливу в стінах звичного для жінки повсякдення. У масовій свідомості громадська сфера для жінки могла бути лише логічним продовженням традиційних жіночих ролей: опіки і догляду. "Среди нас галицко-русскихъ женщинь, – писала дописувачка до "Галичанина", – господствувало мнѣніе, что единственнымь поприщемъ нашей дѣятельности долженъ считаться семейный очагъ"[20]. Не дивно, що на початках організаційного жіночого руху доброчинна та культурно-просвітня діяльність були на першому місці[21].

Усе ж конституційно-парламентські практики, загострення міжнаціональної конфронтації робили суспільне життя Галичини кінця XIX – початку XX ст. безкомпромісним щодо необхідності обирати власну національну та суспільно-політичну орієнтацію. Жінки, попри сформовану аполітичність свого статусу, не могли залишатися осторонь, хоча б із причини щоденного зіткнення із цими процесами. Адже ті мали безпосередній вплив на їхнє життя і життя їхніх чоловіків та дітей. Свідченням цього є розширення кола вимог, декларованих жіночими вічами та зборами. Вони, станом на початок XX ст., додали чимало нових і суттєвих моментів до колишньої доброчинно-харитативної та культурно-просвітньої діяльності. Вимоги допущення жінок до навчання в університетах, здійснення виборчої реформи стали репрезентантами ширших світоглядних змін у свідомості жінок щодо власних можливостей і прав.

Русофіли у своїй пресі популяризували жіночі організації, які відповідали їхнім суспільно-політичним спрямуванням. До таких належало "Общество русскихъ Дамъ", засноване у Львові в 1878 р. Після гострих дискусій між прихильниками україно фільської та русофільської течій щодо написання слова "руський": з однією чи з двома літерами "с", і перемоги останніх, воно виразно декларувало політичну орієнтацію на русофілів. Згідно зі статутом, товариство під покровительством Діви Марії поставило мету дбати про інтер'єр Успенської церкви та загалом про "блиск" церковного обряду, а також допомагати вбогим руським дівчатам в отриманні освіти, надавати милостиню і допомогу[22]. У списку його активних членів фігурували імена дружин і доньок лідерів тогочасного русофільського руху: Юстини Нечай, Фалини Огоновської, Анни Шараневич, Софії Марков, Євгенії Павенцької та інших. Преса подавала системні дописи

про організовані цим товариством танці, вечори пам'яті, благодійні концерти з обов'язковим зазначенням "благоприятного" впливу таких заходів на жінок[23].

У відборі актуальних новин, полемічному характері аналітики, сатиричних сюжетах русофільська публіцистика констатувала загальну ідейну напругу суспільного життя кінця XIX – початку XX ст. Демаркаційну межу основних галицьких політичних сил русофіли обов'язково ділили з народовцями. Підтексти інформаційних повідомлень про успіхи жіночої емансипації в Росії, тамтешні можливості для захисту жінками своїх прав були частиною широкого ідеологічного дискурсу. На контрасті панслов'янських і панросійських планів, з одного боку, і реальних умов політичного щодення тогочасної Галичини, з іншого, русофіли віднайшли вигідну для себе тему суспільних обговорень. За кожної слушної нагоди русофільська преса підкреслювала, що та "варварская Россія", про яку так негативно говорять їх політичні опоненти, не тільки давно надала право жінкам вступати в університети, а й "уже опередила западные державы въ дѣлѣ дарованія полныхъ имущественныхъ правъ якъ совершеннолѣтнимъ дѣвицамъ, такъ и замужнымъ женщинамъ"[24]. Ця прогресивність трактувалася ними як частина цивілізаційного поступу, до якого вони прагнули.

Міжпартійна та міжнаціональна полеміки певною мірою сприяли "пошукам" галицьким суспільством жінки як громадянки. Підсумком цих пошуків стало формування образів "національно свідомої русинки" (народовці) та "искренно русской патріотки"[25] (русофіли), яка хоч і не мала всіх прав, передбачених громадянським статусом, усе ж стала важливою частиною суспільно-політичних перетворень. Пишучи про "учених женщин" в Росії, країнах Західної Європи чи Америки: перших лікарок чи професорок, суфражисток й інших емансипанток, преса інформувала галицьку громадськість, зокрема жіноцтво, і таким чином підживлювала інтерес до емансипації жінки. Проте водночас чітко наголошувала на неприйнятності сліпого копіювання таких взірців, зазначаючи необхідність їх співвідношення з іншими суспільно важливими процесами для краю[26].

Контекст наростання українсько-польських протиріч у Галичині посилював необхідність артикулювати власні світоглядні орієнтири. Русофіли наголошували на цьому як усередині українського дискурсу, так і в міжнаціональних дебатах. Наприклад, замітку про експонування рукодільних робіт польських жінок у рамках крайової виставки 1894 року супроводжувало риторичне запитання її автора: "Якъ и для чего попала туда также жена члена краевого выдѣла д-ра Савчака, которая вѣдь, яко супруга "русского министра" (такъ себе иногда д-ръ Савчакъ любитъ величати), не должна имѣти съ польскимъ фанатизмомъ ничего общого"[27]. Показовим під цим кутом зору є обговорення мішаних шлюбів, які трактувалися русофілами як прихована полонізація. За твердженням преси, польські жінки свідомо одружували на собі русинів, нейтралізуючи їх для національної справи, оскільки провадили дім і виховували дітей у винятково польському патріотичному дусі[28].

Психологія жінки, у ширшому значенні її "природа", у пресовій белетристиці русофілів складала окрему частину конструйованого жіночого образу, ставши основою низки есе, фейлетонів та нарисів. За логікою жанру такі тексти мали радше рекреаційний, аніж суттєво змістовний характер. До прикладу, інформація про те, що "женщина можетъ протанцовати цѣлую ночь въ узенькихъ черевичкахъ и при томъ въ высшой степени веселитися <…> Она можетъ цѣлую ночь проходити, держа на рукахъ кричащое дитя, не проявляя ни малѣйшого желанія его остановити. Она можеть цѣлыи лѣта любити, переносити ровнодушія и пренебреженія, каторыи она забываетъ при возвращеніи ей нѣжного вниманія на одинъ мигъ. Она можетъ ходити въ церков и потомъ подробно описати всѣ мелочи туалета видѣнныхъ нею тамъ женщинъ. Она можетъ якъ святая смотрѣти прямо въ очи мужу, когда онъ розсказуетъ ей якую-небудъ небылицу о вечерѣ въ касинѣ, и ничѣмъ не выдастъ, що знаетъ, якъ онъ лжетъ… Она можетъ. Впрочемъ чого только она не можетъ?"[29] – не несла жодного подієвого чи аналітичного навантаження, заповнюючи очевидну прогалину з розважальними новинами, особливо помітну на тлі переваги суспільно-політичних та економічних тем.

Таким чином, визначальну роль у формуванні образу жінки в публіцистиці русофілів на зламі XIX–XX ст. відігравали, з одного боку, тогочасні ідейні віяння та суспільно-політичний

контекст, що сприяли популяризації жіночої громадської сфери, а з іншого – унормована звичками практика, що все ще залишалася далекою від запланованих програм жіночої емансипації. Пишучи про організаційні спроби жінок та їхню освіту, русофільська преса критикувала їх галицький варіант, констатуючи модернізаційну вищість, до прикладу, російського поступу. Жінки традиційно мали відповідати за домашню сферу, виконуючи роль першого соціалізатора для своїх дітей як майбутніх ідеологів суспільно-політичної програми галицьких русофілів.

1. Маланчук-Рибак О. Ідеологія та суспільна практика жіночого руху на західноукраїнських землях XIX – першої третини XX ст.: типологія та європейський культурно-історичний контекст / О. Маланчук-Рибак. – Чернівці, 2006. – С. 197–216.
2. Книш І. Смолоскип у темряві : Наталя Кобринська й український жіночий рух / І. Книш. – Вінніпег, 1957. – С. 44.
3. Маланчук-Рибак О. Ідеї емансипації жінки в художній культурі Галичини: від Романтизму до Модернізму / О. Маланчук-Рибак // Жінка в мистецтві : зб. статей. – Львів, 2008. – С. 128.
4. Къ русскимъ женщинамъ // Галичанинъ (Львів). – 1904. – Ч. 210. – 18 сент. (1 окт.).
5. Маланчук-Рибак О. Ідеологія та суспільна практика жіночого руху... – С. 407.
6. Яновская С. О образованіи женщинъ / С. Яновская // Червоная Русь (Львів). – 1890. – Ч. 154. – 11 (23) іюл.
7. Будущая русская женщина // Червоная Русь. – 1888. – Ч. 70. – 21 іюн. (3 іюл.).
8. Женскіи гимназіи въ Галичинѣ (Промова посла Окуневського у сеймі про заснування у Галичині жіночої гімназії) // Галичанинъ. – 1893. – Ч. 91. – 27 цвѣт. (9 мая).
9. Недостатокъ мужчинъ // Галицкая Русь (Львів). – 1891. – Ч. 170. – 31 окт. (12 нояб.); Податокъ на холостяковъ // Червоная Русь. – 1890. – Ч. 188. – 22 авг. (3 сент.); Высшее образованіе женщинъ // Галичанинъ. – 1895. – Ч. 257. – 16 (28) нояб.
10. Львівська національна наукова бібліотека ім. В. Стефаника НАН України (ЛННБ ім. В. Стефаника НАНУ). Відділ рукописів, ф. 48 (Заклинські), спр. 6 г / п. 2, арк. 2 (Микецей Ольга. Лист до Заклинського Романа. Городенка, 23 червня 1894).
11. Къ нашимъ женщинамъ! // Новый проломъ (Львів). – 1885. – Ч. 214. – 15 (27) февр.
12. Евгенія. Вниманію рускихъ жениховъ (Голось женщины) / Евгенія // Галичанинъ. – 1909. – Ч. 225. – 7 (20) окт.
13. Маланчук-Рибак О. Ідеологія та суспільна практика жіночого руху… – С. 225.
14. Образованіе женщинъ // Червоная Русь. – 1889. – Ч. 164. – 3 (15) авг. ; Львовскіи женскіи школы // Червоная Русь. – 1889. – Ч. 231. – 29 окт. (10 нояб.).
15. Ром…скій. О порядкахъ въ женскомъ воспитательномъ заведеніе инокинь Ч. С. В. В. во Львовѣ / Ром…скій // Галичанинъ. – 1907. – Ч. 153. – 11 (24) іюл.; ч. 154. – 12 (25) іюл.
16. Ученыи женщины // Галичанинъ. – 1893. – Ч. 90. – 25 цвѣт. (7 мая).
17. Вечеринки Общества русскихъ Дамъ // Червоная Русь. – 1889. – Ч. 247. – 21 нояб. (3 декаб.).
18. ЛННБ ім. В. Стефаника НАНУ. Відділ рукописів, ф. 41 (Грушкевичі), спр. 123 / п. 24 (Записні книжки [щоденник] Теофіла Грушкевича за 1895, 1903, 1906, 1908–1915 рр. Львів, 5 вересня 1912), арк. 376.
19. Шансы на замужество // Новый проломъ. – 1884. – Ч. 162. – 8 (20) авг.
20. Евгенія П. Къ женскому вопросу (Письмо изъ провинции) / Евгенія П. // Галичанинъ. – 1904. – Ч. 13. – 17 (30) янв.
21. Маланчук-Рибак О. Ідеологія та суспільна практика жіночого руху… – С. 404.
22. Сухий О. Від русофільства до москвофільства (російський чинник у громадській думці та суспільно-політичному житті галицьких українців у XIX столітті) / О. Сухий. – Львів, 2003. – С. 301–302.
23. Вечеринки Общества русскихъ Дамъ // Червоная Русь. – 1889. – Ч. 247. – 21 нояб. (3 декаб.); Вечеръ съ танцами въ память устраненія панщины // Червоная Русь. – 1890. – Ч. 88. – 21 апрѣл. (3 мая); Вечеръ съ танцами Общества русскихъ Дамъ // Галичанинъ. – 1893. – Ч. 21. – 28 сѣч. (9 лют.); Собраніе руськихъ женщинъ // Галицкая Русь. – 1891. – Ч. 112. – 22 авг. (3 сент.).
24. Емансипація женщинъ // Галичанинъ. – 1893. – Ч. 78. – 11 (23) цвѣт.; Женщины в Россіи // Червоная Русь. – 1889. – Ч. 42. – 24 февр. (8 март.).
25. Одним із варіантів ілюстрації цього є тексти посмертних згадок про жінок, активне громадське життя яких було прикладом для наслідування серед широкого жіночого загалу. Див.: Некрологія // Червоная Русь. – 1888. – Ч. 2. – 5 (17) янв.; В. Р. Іоанна Красицкая (Посмерное воспоминаніе) / В. Р. // Червоная Русь. – 1888. – Ч. 40. – 7 (19) апрѣл.; Посмертныи вѣсти. Корнилія изъ Кобринськихъ Чапельская // Новый проломъ. – 1884. – Ч. 117. – 29 февр. (12 март.).

26. Женская война // Галичанинъ. – 1909. – Ч. 210. – 20 сент. (3 окт.); Оскорбленныи студентки // Галичанинъ. – 1905. – Ч. 262. – 24 нояб. (7 декаб.).
27. Polska kobieta // Галичанинъ. – 1894. – Ч. 217. – 29 верес. (11 жовт.).
28. Евгенія. Вниманію рускихъ жениховь (Голосъ женщины) / Евгенія // Галичанинъ. – 1901. – Ч. 225. – 7 (20) окт.
29. Що женщина въ состояніи сдѣлати? // Новый проломъ. – 1884. – Ч. 131. – 21 апрѣл. (3 мая).

Образ женщины-русинки в публицистике галицких русофилов конца XIX – начала XX вв. рассматривается сквозь призму конструированных украинской общественностью воззрений на роль женщины, ее обязательства, общественное положение и вызовы эмансипации. Русофильская пресса формировала собственное восприятие как отдельных женских личностей, так организаций женщин в целом. Русофилы критиковали галицкий вариант женской эмансипации, констатируя прогрессивность российских и западноевропейских образцов. Межнациональные конфликты в Галиции способствовали утверждению идеала "искренной руской патриотки", однако главной сферой общественной реализации женщины, в понимании русофилов, оставалась семья.

Ключевые слова: *женщина, эмансипация, Галиция, публицистика русофилов.*

The image of Rusyn woman in the publicism of Galician russophile at the end of the 19th – the beginning of the 20th centuries is examined in the light of views of woman's role, her duties, position in society and challenges of emancipation formed by Ukrainian community. The Russophile press formed its own opinion concerning both certain women's personalities and women's organizations in general. Writing about women's emancipation Russophiles criticized its Galician version, stating the superiority of the Russian and West European models. International conflicts in Galicia promoted strengthening of the ideal of "true Rusyn patriot", however family remained to be the main sphere of women's public realization.

Key words: *woman, emancipation, Galicia, russophile publicism.*

УДК 94 (947: 943) "1867/1914"
ББК 63.3 (4Укр: 4П)

Микола ВІТЕНКО

ЕТНОКОНФЕСІЙНИЙ СКЛАД НАСЕЛЕННЯ ГАЛИЧИНИ В ОСТАННІЙ ТРЕТИНІ XIX – НА ПОЧАТКУ XX ст.

У статті проаналізовано переписи населення Галичини за 1880–1910 рр. Вказується на спроби фальсифікації австрійською владою та польською адміністрацією краю результатів демографічних зрізів. Автор робить припущення, що в результаті цифрових маніпуляцій Галичину представляли як багатонаціональний регіон із домінуванням польської спільноти, хоча насправді більшість населення краю становили українці.

Ключові слова: *Галичина, конскрипція, перепис населення, етноконфесійна спільнота.*

Уже тривалий час у різних країнах світу проводяться переписи населення, різноманітні соціологічні та статистичні дослідження. Вони виконують не лише статистичну функцію, але й виступають засобом для реалізації різноманітних політичних планів та стратегій, обґрунтуванням для проведення реформ, прийняття чи зміни законодавства тощо. Політична складова будь-яких соціальних зрізів завжди була вагомою причиною для їх фальсифікації. Тому прикрим фактом для української історичної науки є, як правило, некритичне запозичення цифр із різноманітних статистичних довідників, особливо XIX ст., для обґрунтування історичних концепцій. Вивчення історичного досвіду маніпуляцій зі статистичними матеріалами актуальне для сучасної України. Адже сьогодні окремі національні меншини, не без підтримки сусідніх держав, шляхом перестановки цифр намагаються обмежити сфери використання української мови, запустити багатоступеневу програму ліквідації нашої державності.